ג'סר א-זרקא

צילום: ביכה עמאש

ג'סר א-זרקא הוא ישוב ערבי הנמצא דרומית לחיפה, במדרונות הרי הכרמל ולחופו של הים התיכון. בכפר אתרים ארכיאולוגיים רבים והוא עשיר באוצרות טבע. חיים בו יותר מארבע עשר אלף תושבים, רובם בדואים מוסלמים. בכפר מתגוררות עשרים וארבע משפחות, שהגדולות ביניהן הן משפחות ג'ורבאן ועמאש, המהוות 60% מהתושבים.

ייחודו של ג'סר אלזרקא הוא ללא ספק מיקומו הגאוגרפי שהופך אותו לפנינת נוף: הישוב נמצא על שפת הים, מצפון לו עובר נחל התנינים ויש בו אתרים ארכיאולוגיים דוגמת הגשר העות'מאני, הסכר הרומאי וטחנות קמח. מעבר לנחל שוכן קיבוץ מעגן מיכאל, במזרח תחום הישוב בכביש המהיר "חיפה- תל אביב", בדרום בקיסריה ובמערב, כאמור- הים התיכון.

תושבי ג'סר אלזרקא חיו במשך מאות שנים במקום שנקרא "ביצות אלכבארה" והתרכזו ב-"גבעת כרכאריה". בשנת 1924, בעת פרויקט ייבוש הביצות, שהתבצע במימון הברון רוטשילד, הוצעה לתושבים קרקע חלופית לכפר. בשנת 1926 נחנך היישוב החדש בשטח הנוכחי, שתושבי הכפר חיים בו עד היום. מקור הפרנסה של התושבים היה ועודנו חקלאות ועבודה בחוות הדגים שבאזור.

המחצבות הרומיות הביזנטיות

צילום: נטע אבצן

המחצבות הרומיות הביזנטיות נמצאות בצפון הכפר. הרומאים חצבו אבנים במחצבות והשתמשו בהן כדי לבנות את קיסריה ואת הסכר הנמצא בין קיבוץ מעגן מיכאל לג'סר א-זרקא.

הסכר הרומי וטחנות הקמח בנחל תנינים

צילום: היתם גרבאן

אורכו של נחל תנינים כעשרים וחמישה קילומטרים. תחילתו בהרי מנשה וסופו ליד תל תנינים. אורכו של הסכר כמאה שבעים וחמישה מטרים, רוחבו כחמישה מטרים והוא נבנה בתקופה הרומית. הסכר נועד לחסום את זרימת מי הנחל ולאספם באגם מלאכותי. בצד המערבי של הסכר ניתן לראות את שרידי טחנות הקמח שהופעלו על ידי זרימת המים החזקה, את שמורת הטבע ואת זרימת מי הנחל מערבה לכיוון הים.

נחל תנינים

צילום: מורגאן עמאש

בנחל תנינים זורמים מים נקיים כל ימות השנה. בערבית קוראים לנחל "ואדי א-זרקא" (הנחל הכחול), על שום הצבע הכחול של המים, ומכאן גם שם הכפר. בחורף יובליו העליונים מגיעים מאזור אל-רוחה, וזרימת המים בנחל התחתון קבועה. מי הנחל מלוחים יחסית, נקיים ועשירים בצמחים ובדגים. השם "נחל תנינים" מקורו בתנינים הרבים שחיו בו בתקופות קודמות, ונצפו בידי אנשים שביקרו בנחל, בהם חוקר הטבע האנגלי הנודע הנרי בייקר טריסטראם. חוקר זה היה מהחוקרים האירופאים הראשונים שהגיעו לארץ ישראל, וכתביו מהווים מקור ידע חשוב בדבר עולם החי של ארץ ישראל במאה ה-19. בשנת 1912 ניצוד התנין האחרון בנחל.

Jisr Az-Zarqa

Jisr Az-Zarqa is an Arab community south of Haifa, on the slopes of Mount Carmel on the Mediterranean coast. The village has many archaeological sites and is rich in natural treasures. It is home to some 14,000 people, most of whom are Bedouin Muslims. There are 24 clans in the village, the largest of which are the Jubran and Amash clans, which make up 60% of the population.

The unique aspect of Jisr Az-Zarqa is its geographical location, which has made it a landscape gem: To the north is the Taninim Stream with many archaeological sites including the Ottoman bridge, the Roman dam and flour mills; on the other side of the stream is Kibbutz Ma‘agan Michael. On the east the town is bounded by the Haifa-Tel Aviv highway, to the south is Caesarea and to the west – the Mediterranean Sea.

The inhabitants of Jisr Az-Zarqa lived for centuries on Caesarea Hill in the Kebara Swamps. In 1924, during the swamp-draining project funded by Baron Rothschild, the inhabitants were offered alternative land for the village on the remains of a quarry on the *kurkar* ridge. In 1926 the new village was dedicated at that site, where the inhabitants live to this day. An important source of income for the village was and still is agriculture and work on nearby fish farms. Most of the inhabitants work in nearby cities and Jewish communities.

The Roman-Byzantine Quarries

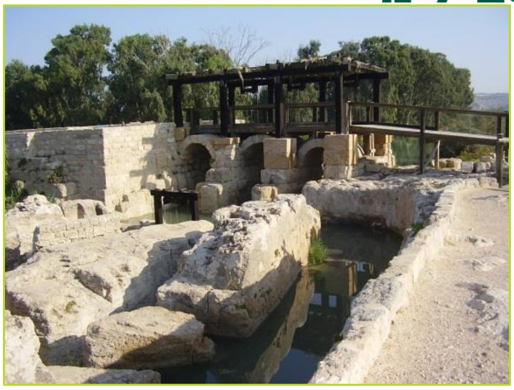

The Roman-Byzantine quarries are located north of the village. The Romans used the stones they quarried to build Caesarea as well as the dam located between Kibbutz Ma'agan Michael and Jisr Az-Zarqa.

The Roman Dam and the Flour Mills in the Taninim Stream

The Taninim Stream is about 25 km long. It begins in the Menashe Hills and ends near Tel Taninim. The dam, which was built in the Roman period, is about 175 m long and about 5 m wide. Its purpose was to block the stream and impound it in an artificial lake. On the western side of the dam, remains can be seen of flour mills powered by the strong flow of the water westward toward the nature reserve and the sea.

The Taninim Stream

Clean water flows through the Taninim Stream year-round. In Arabic, the stream is called Wadi Az-Zarqa ("the blue stream"), after the color of the water; hence, the name of the village. In the winter, the stream's upper tributaries come from the Al-Ruha area, and the flow of water in the lower part of the stream is constant. The stream water is fairly saline, and rich in vegetation and fish. The stream's name, Taninim, means crocodiles, due to the many such reptiles that inhabited it in earlier times. Many visitors to the stream saw the crocodiles, including the famed British naturalist Henry Baker Tristram. Tristram was one of the first European scholars to visit this country, and his writings are an important source of information on its natural world in the 19th century. The last crocodile was hunted here in 1912.

جسر الزّرقاء

جسر الزرقاء قرية عربية تقع جنوب حيفا، على سفوح جبال الكرمل، على شواطئ البحر الأبيض المتوسط. في القرية العديد من المواقع الأثرية وهي غنية بالكنوز الطبيعية. يبلغ عدد سكانها أكثر من أربعة عشر ألف نسمة، معظمهم من البدو المسلمين. تضم القرية أربع وعشرين عائلة، أكبرها عائلتي جربان وعمّاش، حيث تشكلان 60٪ من عدد السكان.

تتميز جسر الزرقاء بموقعها الجغرافي الذي يجعلها جوهرة طبيعية: تقع القرية على ساحل البحر، في الشمال يمر وادي التماسيح الذي يضم مواقع أثرية كالجسر العثماني، السد الروماني والمطاحن، بعد الوادي يقع كيبوتس معجان ميخائيل. الطريق السريع "حيفا - تل أبيب" يحد القرية من الشرق، وفي الجنوب قيساريا وفي الغرب البحر.

عاش سكان جسر الزرقاء خلال مئات السنين في مكان يسمى "مستنقعات الكبارة" وتمركزوا على "تلة كركارية". في عام 1924، خلال مشروع تجفيف المستنقعات الذي موّله البارون روتشيلد، تم اقتراح قطعة ارض بديلة لسكان القرية، يقع الموقع البديل على أطلال محاجر في سلسلة جبال الكركار. في عام 1926، افتتحت القرية الجديدة في المنطقة الحالية، حيث يعيش سكان القرية حتى اليوم. كان وما زال مصدر رزق السكان من الزراعة والعمل في مزارع الاسماك في المنطقة. يعمل معظم السكان كمستأجرين في المدن والمستوطنات اليهودية الموجودة في المنطقة.

المحاجر الرومانية البيزنطية

تقع المحاجر شمالي البلدة وغرب شارع رقم 2 . وقد قام الرومان باستخراج الحجارة من هذه المحاجر لبناء قيسارية والسد الواقع بين معجان ميخائيل وجسر الزرقاء.

السد الروماني والمطاحن في وادي التماسيح

يبلغ طول وادي التماسيح حوالي 25 كم حيث يبدأ من جبال منشة وينتهي بجانب تل التماسيح ويفصل بين قرية جسر الزرقاء "وكيبوتس معجان ميخائيل".يبلغ طول السد فوق الوادي حوالي 175 م وعرضه خمسة أمتار، كان قد بني إبان العهد الروماني وأعد لمنع تدفق مياه الوادي وتجميعها في بركة اصطناعية. ومن الجهة الغربية للسد يمكن أن نشاهد بقايا المطاحن والتي اشتغلت بقوة ضغط التيار المائي. وتجدر الاشارة بأن وادي التماسيح هو أنظف وادي في دولة اسرائيل وتتدفق المياه فيه كل أيام السنة. والاسم العربي للوادي هو"وادي الزرقاء" ومن هنا جاء اسم القرية. ومن غرب السد يمكن مشاهدة محمية طبيعية تتدفق عبرها مياه الوادي متجهة نحو الغرب الى البحر.

وادي التماسيح -وادي الزرقاء

تمتد روافده العليا في منطقة الروحة وهي روافد موسمية تجري فيها المياه في فصل الشتاء فقط, اما مجراه السفلي فدائم الجريان حيث يستمد من بركة التمساح ذات المياه المالحة نسبيا وما يميز هذا المقطع من الوادي عن غيره من وديان الساحل كونه غير ملوث وذو مياه نقية غنية بالأحياء.

سمي بوادي التماسيح نسبة لوجود تماسيح في فترات سابقة, وقد ذكرت هذه التماسيح على ألسنة العديد من الرحالة وزوار المكان مثل "فيكتور جيرين", "شوماخير", "تريسترام" وغيرهم.وفي سنة 1912 تم اصطياد اخر تمساح في الوادي, ومنذ ذلك الحين وهذا الوادي خالٍ من التماسيح, الا ان الاسم بقي ليذكرنا بالتماسيح التي انتشرت فيه سابقا. وسمي أيضا بوادي الزرقاء نسبة لزرقة مياهه.ومن ذلك الوقت اختفوا التماسيح وبقي اسم الوادي من اجل ان يذكرنا انه كان لدينا تماسيح بالماضي .